

แนวคิดทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง "ผลกระทบของการย้ายถิ่นของแรงงานลาวในจังหวัดมุกดาหาร" นั้น ต้องอาศัยประเด็นต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความชัดเจนในงานวิจัย ทั้งนี้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการย้ายถิ่นข้ามประเทศและการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ แนวคิดระบบการเคลื่อนย้ายของแรงงาน และแนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ นอกจากนี้ยังได้ตรวจสอบเอกสาร งานวิจัย และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 การย้ายถิ่นข้ามประเทศและการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ

สุภางศ์ จันทวานิช (2544) ได้กล่าวว่า การย้ายถิ่นข้ามประเทศ (International migration) หมายถึง การเคลื่อนย้ายของประชากรจำนวนมากข้ามพรมแดนจากประเทศที่ตนเป็นพลเมืองหรือพำนักอยู่ไปยังประเทศอื่นเพื่อดำรงชีวิตเป็นเวลายาวนานต่อเนื่อง เพื่อกระทำกิจกรรมที่ได้รับค่าตอบแทน โดยปกติหลักสากลจะกำหนดว่าการดำรงชีวิตในอีกที่หนึ่งเป็นเวลานาน 1 ปี นับเป็นการย้ายถิ่น การกำหนดระยะเวลาเช่นนี้เป็นประโยชน์แก่การจำแนกผู้ย้ายถิ่น เพราะนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าไปยังประเทศหนึ่งในระยะเวลา 2 - 3 เดือน ย่อมไม่ถือเป็นผู้ย้ายถิ่นโดยถาวร ในขณะที่เดียวกันก็จะมีพ่อค้าหรือนักธุรกิจที่เดินทางไปมาๆ ระหว่างประเทศของตนกับประเทศที่ตนเข้าไปประกอบอาชีพ ลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยก่อนดังเช่นพ่อค้าชาวจีนที่เดินเรือไปค้าขายแล้วก็เดินทางกลับประเทศ ดังที่เรียกกันว่า ผู้เดินทาง(sojourner) อย่างไรก็ตามผู้ย้ายถิ่นจำนวนหนึ่งก็สามารถกลายเป็นผู้ตั้งถิ่นฐาน (settlers) ได้เมื่อเขาตัดสินใจปักหลักใช้ชีวิตในประเทศที่เขาเข้าไปประกอบอาชีพและดำรงชีวิตที่นั่นเป็นส่วนใหญ่ ทำให้มีสถานะเป็นผู้ย้ายถิ่นตามนิยามข้างต้น

การย้ายถิ่นอาจจำแนกได้ตามสาเหตุเป็น 2 ชนิด คือ การย้ายถิ่นแบบที่ผู้ย้ายถิ่นสมัครใจย้ายถิ่นเอง (voluntary migration) กับการย้ายถิ่นแบบที่ถูกบังคับให้ย้ายถิ่น (forced migration) ซึ่งได้แก่การลี้ภัย (refuge) การวิจัยครั้งนี้จะเป็นการย้ายถิ่นโดยสมัครใจ การจำแนกการย้ายถิ่นอีกแบบหนึ่ง คือ การย้ายถิ่นที่มีสาเหตุจากภัยธรรมชาติ (natural disaster) และการย้ายถิ่นที่มีสาเหตุจากภัยที่เกิดจากการกระทำหรือจากน้ำมือของมนุษย์

(manmade) การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นเฉพาะสาเหตุที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์

2.1.1 การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ

ในการศึกษาการเคลื่อนย้ายของแรงงาน มักนำแนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความแตกต่างของค่าจ้างมาใช้เป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะการได้รับค่าจ้างที่สูงขึ้นเป็นสิ่งที่แรงงานคาดหวัง อย่างไรก็ตามยังมีสาเหตุและปัจจัยอื่นที่ทำให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงาน ดังนี้

2.1.1.1 สาเหตุของการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ

สุณี ฉัตราคม (2531) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศว่าเป็นไปได้ทั้งเนื่องมาจากปัจจัยผลักดันจากประเทศที่แรงงานเคลื่อนย้ายออก หรือมีปัจจัยดึงดูดจากประเทศที่แรงงานเคลื่อนย้ายเข้า (Push – Pull Theory) ซึ่งปัจจัยดังกล่าวสามารถสรุปได้ดังนี้

ปัจจัยผลักดัน (Push Factor) ซึ่งเป็นสาเหตุหลักประกอบไปด้วย

- อัตราการว่างงาน และการทำงานในระดับต่ำ หมายถึงประเทศนั้นมีแรงงานเกินความเป็นไปได้ที่จะจ้างแรงงานในประเทศเป็นจำนวนมาก ผลก็คือ แรงงานส่วนหนึ่งที่ไม่สามารถหางานทำได้จะต้องกลายเป็นผู้ว่างงาน และแรงงานอีกบางส่วนก็ทำงานไม่เต็มขีดความสามารถ ทำให้ไม่มีการใช้ประโยชน์กำลังคนอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ที่ว่างงานย่อมหาทางที่จะมีงานทำอยู่เสมอ แรงงานกลุ่มนี้ย่อมมีแนวโน้มที่จะเคลื่อนย้ายแรงงานออกไปสู่ต่างประเทศ
- ระดับค่าจ้างและเงินเดือนที่ต่ำเมื่อเทียบกับต่างประเทศ หากแรงงานได้รับค่าจ้างและเงินเดือนต่ำกว่าแรงงานในอาชีพเดียวกันในต่างประเทศมาก ก็มีแนวโน้มที่แรงงานเหล่านี้จะเคลื่อนย้ายออกเพื่อแสวงหารายได้ที่สูงกว่า
- การขาดสิ่งจูงใจสำหรับความก้าวหน้าในอาชีพ การที่ไม่มีโอกาสเห็นความก้าวหน้าในอาชีพเท่าที่ควร โดยเฉพาะแรงงานที่มีความชำนาญ ย่อมเกิดความรู้สึกอยากเคลื่อนย้ายออกไปทำงานในต่างประเทศ

- นโยบายกำลังคนที่ไม่เหมาะสม ในประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายอาจไม่มีแผนพัฒนา กำลังคนหรือมีแผนที่ไม่เหมาะสม ทำให้กำลังคนบางประเภทมีมากเกินไปไม่สมดุลกับกำลังคน บางประเภท การที่นโยบายไม่เหมาะสมเช่นนี้ทำให้มีกำลังคนส่วนหนึ่งที่ไม่ตรงกับความต้องการ ในประเทศ เป็นผลให้ไม่มีงานที่เหมาะสมกับความสามารถให้ทำในขณะที่ประเทศอื่นต้องการ แรงงานประเภทนี้อยู่ คนกลุ่มนี้มีโอกาสที่จะเคลื่อนย้ายออกไปทำงานนอกประเทศ

- ปัจจัยทางสังคมและการเมือง การเคลื่อนย้ายแรงงานส่วนหนึ่งอาจเกิดขึ้นจากความไม่พอใจสภาพสังคมหรือการเมืองในประเทศ เช่น การที่การเมืองมีแต่ความวุ่นวาย การกีดกันเรื่องเชื้อชาติ วรรณะ หรือความคิดเห็นทางการเมือง เป็นต้น

ปัจจัยดึงดูด (Pull Factor) เป็นสาเหตุดึงดูดให้แรงงานเคลื่อนย้ายจากสถานหนึ่ง ไปสู่อีกสถานหนึ่ง มีหลายสาเหตุ ดังนี้

- ระดับค่าจ้างและเงินเดือนที่สูงกว่าในประเทศของตนเอง โดยทั่วไปแรงงานใน ประเภทเดียวกันในต่างประเทศนั้น มีระดับค่าจ้างหรือเงินเดือนสูงกว่ามากจะเป็นสิ่งดึงดูดใจให้ แรงงานเหล่านี้ต้องการอพยพออก เมื่อมีโอกาสแสวงหารายได้ที่สูงขึ้น

- การขาดแคลนกำลังคนในบางสาขา ในแทบทุกประเทศมีโอกาที่จะขาดแคลน กำลังคนบางสาขาอยู่เสมอ ถ้าหากมีการเผยแพร่ข่าวเกี่ยวกับตลาดแรงงานทำให้แรงงานใน ต่างประเทศทราบถึงประเภทแรงงานที่ขาดแคลนเป็นอย่างดี แรงงานในต่างประเทศในประเภท ที่ต้องการเมื่อมองเห็นโอกาสในการทำงาน ก็จะถูกดึงดูดใจให้เคลื่อนย้ายเข้ามาได้ ถ้าระดับ เงินเดือนสูงพอ

- โอกาสสำหรับความก้าวหน้าในอาชีพ โดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้ว ย่อมมีสิ่ง อำนวยความสะดวก และยังเป็นแหล่งของวิทยาการใหม่ ดังนั้นจึงต้องการประสิทธิภาพของ แรงงาน ดังนั้นผู้ที่มีความชำนาญระดับสูงในประเทศที่ด้อยกว่า ก็จะหาทางอพยพมายัง ประเทศเหล่านั้น

- ปัจจัยทางสังคมและการเมือง สิ่งดึงดูดทางสังคมและการเมืองให้แรงงาน เคลื่อนย้ายเข้ามาในประเทศนั้น คือ การไม่กีดกันด้านสัญชาติ ศาสนา ผิว ฯลฯ

2.2 กรอบแนวคิดของระบบการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติ

สุภาวงศ์ จันทวานิช (2544) ได้สรุประบบการเคลื่อนย้ายของแรงงานว่า นักสังคมวิทยาพยายามพิจารณาปรากฏการณ์การย้ายถิ่นข้ามประเทศในแง่มุมที่ต่างไปจากนักเศรษฐศาสตร์ ถึงแม้ว่าปรากฏการณ์การย้ายถิ่นข้ามประเทศในปัจจุบันจะเป็นเรื่องของการย้ายถิ่นเชิงเศรษฐกิจก็ตาม นักสังคมวิทยาก็พิจารณาว่าตัวแปรทางเศรษฐกิจเป็นตัวแปรเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นของระบบการย้ายถิ่น (migration system) นักสังคมวิทยาเห็นว่าการย้ายถิ่นเป็นระบบที่ครอบคลุมปัจจัยทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม กฎหมาย และการเมืองระหว่างประเทศ นอกจากนี้ระบบการย้ายถิ่นยังรวมหมายถึงกระบวนการนับตั้งแต่การตัดสินใจเดินทางออกจากประเทศต้นทางไปยังประเทศผู้รับ โดยผ่านเครือข่ายของผู้ย้ายถิ่นในประเทศต้นทาง เครือข่ายของผู้อำนวยความสะดวกระหว่างการย้ายถิ่น และเครือข่ายของผู้ย้ายถิ่นและผู้ว่าจ้างผู้ย้ายถิ่นในประเทศผู้รับ

Castles and Miller (1993) ได้สรุปว่ากระบวนการย้ายถิ่นแบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ ขั้นการเริ่มย้ายถิ่น ได้แก่ การตัดสินใจย้ายถิ่น ตัวแปรในขั้นนี้จะเป็นตัวแปรเกี่ยวกับสาเหตุของการย้ายถิ่น ขั้นตอนที่สอง คือ ระหว่างการย้ายถิ่น ได้แก่ กระบวนการเดินทางและการอำนวยความสะดวกในการเดินทาง ขั้นตอนที่สาม คือ ขั้นที่เดินทางถึงประเทศปลายทางแล้ว และได้พำนักอยู่ในประเทศนั้น ตัวแปรในขั้นนี้เป็นตัวแปรเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นเข้าไป ในด้านของระบบย่อย เราอาจแบ่งระบบย่อยของระบบการย้ายถิ่นออกได้เป็นระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง ระบบสังคม ระบบวัฒนธรรม และระบบกฎหมาย โดยที่ระบบเศรษฐกิจ การเมือง และกฎหมายครอบคลุมทั้งในระดับประเทศและระดับระหว่างประเทศ สำหรับในส่วนนี้จะเป็นการเสนอในขั้นตอนที่1 และขั้นตอนที่2 เท่านั้น สำหรับในขั้นตอนที่3 จะเป็นผลกระทบของการย้ายถิ่น

รายละเอียดของความสัมพันธ์ระหว่างขั้นตอนการย้ายถิ่นเป็นดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 : เริ่มการย้ายถิ่น ซึ่งเป็นสาเหตุของการย้ายถิ่น

- ตัวแปรในระบบย่อยเศรษฐกิจ ได้แก่ ความด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจของผู้ย้ายถิ่น กล่าวคือ การไม่มีสิทธิครอบครองที่ดินหรือปัจจัยการผลิตอื่นๆ และการว่างงานในประเทศต้นทาง การได้ค่าแรงที่สูงกว่าและการได้งานทำในประเทศปลายทาง
- ตัวแปรในระบบย่อยการเมือง ได้แก่ ความสัมพันธ์ดั้งเดิมหรือความสัมพันธ์พิเศษที่ประเทศต้นทางกับประเทศผู้รับมีต่อกัน เช่น การเคยเป็นอาณานิคม การที่เคยรับผู้ย้ายถิ่นเข้าไปพำนักในอดีตและการกำหนดนโยบายของรัฐประเทศผู้รับที่จะจ้างแรงงานต่างชาติมาทำงาน ในอาชีพที่มีความขาดแคลนแรงงาน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นงาน 3 Ds ในตลาดแรงงานระดับทุติยะ
- ตัวแปรในระบบย่อยสังคม ได้แก่ การถูกชักนำโดยคนรู้จักให้ย้ายถิ่น การร่วมกันตัดสินใจคนในระดับครอบครัวเครือญาติและท้องถิ่นเดียวกัน และการหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับย้ายถิ่น
- ตัวแปรในระบบย่อยวัฒนธรรม ได้แก่ ค่านิยมต้องการเดินทางโดยเฉพาะของคนหนุ่มสาวซึ่งอยู่ในวัยแรงงานที่จะย้ายถิ่นไปหางานในต่างประเทศหรือที่เรียกกันว่า "ไปขุดทอง" จนทำให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ที่เรียกว่าวัฒนธรรมแห่งการย้ายถิ่น ค่านิยมอีกประการหนึ่ง คือ ค่านิยมแบบบริโภคนิยมในวัฒนธรรมแบบทุนนิยมที่แพร่กระจายมาจาก global city และมีอิทธิพลดึงดูดคนจากประเทศอื่นๆ ให้ปฏิบัติตนเลียนแบบ
- ตัวแปรในระบบย่อยกฎหมาย ได้แก่ กฎหมายคนเข้าเมืองของประเทศต้นทางที่ส่งเสริมให้พลเมืองย้ายถิ่นไปทำงานได้ในต่างประเทศโดยไม่กีดกันหรือมีนโยบายส่งออกแรงงาน

ขั้นตอนที่ 2 : กระบวนการย้ายถิ่น ซึ่งจะต้องมีการจัดการและการอำนวยความสะดวกระหว่างการเดินทาง

- ตัวแปรในระบบย่อยเศรษฐกิจ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายต่างๆ สำหรับการเดินทางอันประกอบด้วยค่าเดินทาง ค่านายหน้าและเงินค่าหัวที่ผู้ย้ายถิ่นจะต้องจ่ายให้แก่ผู้จัดการและผู้อำนวยความสะดวก เงินเหล่านี้สามารถทำกำไรได้มากจนทำให้ธุรกิจส่งแรงงานมนุษย์ออกมีความรุ่งเรืองไม่ต่างจากการส่งสินค้าออก

- ตัวแปรในระบบย่อยการเมือง ได้แก่ นโยบายของรัฐที่จะควบคุมการส่งออกแรงงานย้ายถิ่นหรือจะเปิดเสรีให้เป็นธุรกิจที่เอกชนสามารถแข่งขันกันได้ นอกจากนี้ยังรวมถึงมาตรการในการเตรียมตัวและปฐมนิเทศแรงงานที่กำลังจะเดินทางอีกด้วย ในกระบวนการนี้ ตัวแปรทางการเมืองหมายถึง การรวมกลุ่มระหว่างประเทศด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจการค้าหรือเหตุผลอื่นๆ ซึ่งจะมีผลให้การเคลื่อนย้ายของประชากรในกลุ่มประเทศดังกล่าวเป็นไปได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น ส่วนใหญ่จะเป็นการรวมกลุ่มของประเทศในภูมิภาคเดียวกัน เช่น กลุ่มอาเซียน กลุ่มสหภาพยุโรป หรือบางครั้งก็เป็นข้อตกลงระหว่างประเทศต้นทางกับประเทศผู้รับในการกำหนดจำนวนโดยตัวผู้ย้ายถิ่นที่อนุญาตให้เดินทางเข้ามาได้ เช่น ข้อตกลงระหว่างประเทศมาเลเซียกับบังคลาเทศ และได้หวันกับฟิลิปปินส์

- ตัวแปรในระบบย่อยสังคม ได้แก่ ระบบการจัดหางานที่มีอยู่ทั้งโดยถูกและผิดกฎหมาย

- ตัวแปรในระบบย่อยวัฒนธรรม ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ย้ายถิ่นกับนายหน้า ค่านิยมความเชื่อถือ เครือข่ายส่วนบุคคลมากกว่าเครือข่ายทางการ ในการจัดการเดินทาง

- ตัวแปรในระบบย่อยกฎหมาย ได้แก่ กฎหมายคนเข้าเมืองของประเทศผู้รับที่เปิดโอกาสให้คนต่างชาติย้ายถิ่นเข้ามาทำงานได้ ตลอดจนกติการะหว่างประเทศที่เอื้อให้มีการย้ายถิ่นเพื่อการทำงาน อีกทั้งยังคุ้มครองผู้ย้ายถิ่นเพื่อการทำงาน เช่น อนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศและสหประชาชาติ

2.3 ผลกระทบของการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ

สำหรับในขั้นตอนนี้จะเป็นขั้นที่ผู้ย้ายถิ่นเดินทางถึงประเทศผู้รับและดำรงชีวิตโดยการทำงานในประเทศดังกล่าว ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบจากการย้ายถิ่นในระบบย่อยต่างๆ ดังนี้ คือ

- ผลกระทบระบบย่อยเศรษฐกิจ คือ การได้งานและได้ค่าจ้างที่สูงขึ้นของผู้ย้ายถิ่น การทำสัญญาจ้างงานซึ่งกำหนดระยะเวลาที่จะทำงานและอาศัยอยู่ในประเทศผู้รับได้ การส่งเงินออมกลับประเทศต้นทางให้แก่ครอบครัวหรือญาติพี่น้องของแรงงานย้ายถิ่น ตลอดจนกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่แรงงานย้ายถิ่นกระทำซึ่งมีความเชื่อมโยงต่อเนื่องกันเป็นเครือข่ายทางเศรษฐกิจที่รองรับซึ่งกันและกัน ในแง่โครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศผู้รับ ผลกระทบของการย้ายถิ่นจะทำให้เกิดการพึ่งพาแรงงานต่างชาติโดยเฉพาะเศรษฐกิจในระดับทุติยภูมิ ดังได้กล่าวมาแล้วในประเทศที่เป็นศูนย์กลางทุนนิยมโลก ส่วนในประเทศที่มีได้เป็นศูนย์กลางทุนนิยมโลก แต่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจมากกว่าประเทศอื่นๆ รอบข้าง การเข้ามาของแรงงานต่างชาติก็จะเกิดผลกระทบทำให้ระบบการผลิตในประเทศดังกล่าว เป็นการผลิตแบบใช้แรงงานจำนวนมาก (labour intensive) มากกว่าใช้เทคโนโลยีหรือข้อมูลข่าวสาร (technology / information intensive)

- ผลกระทบระบบย่อยการเมือง ของการย้ายถิ่นจะปรากฏในนโยบายของรัฐซึ่งอาจปรับเปลี่ยนไปตามสภาพความขาดแคลนแรงงาน โดยอาจมีนโยบายต้อนรับหรือขับไล่แรงงานต่างชาติสุดแต่อุปสงค์และอุปทานของแรงงานในชาติเป็นหลัก นโยบายดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อการใช้สิทธิและการกำหนดหน้าที่ของผู้ย้ายถิ่นว่าจะใกล้เคียงกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองประเทศผู้รับมากน้อยเพียงใด

- ผลกระทบระบบย่อยสังคม ของการย้ายถิ่น คือ การเกิดชุมชนทางชาติพันธุ์ (ethnic enclave) ซึ่งเป็นชุมชนของผู้ย้ายถิ่นที่เป็นชาติพันธุ์เดียวกัน ใช้ภาษาพูดและมีขนบธรรมเนียมประเพณีร่วมกัน ชุมชนนี้จะสร้างกลไกเพื่อการติดต่อสื่อสารภายในกลุ่มและเพื่อขัดเกลาสมาชิกกรุ่นเยาว์ของกลุ่ม จึงมักจะจัดทำหนังสือพิมพ์ จดหมายบอกข่าวหรือโทรทัศน์วงจรปิดของตน และมีการจัดชั้นเรียนภาษาของตน มีสถานที่เพื่อปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาและประเพณีร่วมกัน นอกจากนั้นสมาชิกในชุมชนยังจะมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องและสืบเนื่องซึ่งกันและกัน ทำให้การผลิตและการบริโภคไม่น้อยหมุนเวียนอยู่ในชุมชนของตน หมายถึงเครือข่ายทางสังคมของผู้ย้ายถิ่นในประเทศปลายทางอีกด้วย เครือข่ายนี้ไม่จำเป็นต้อง

อยู่กลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แต่ขึ้นอยู่กับกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตของผู้ย้ายถิ่น เช่น การใช้บริการส่งเงินกลับ (remittance) การส่งลูกเข้าเรียนในโรงเรียนของท้องถิ่น การเปิดบัญชีเงินฝากในธนาคาร การมีเพื่อนต่างเพศหรือคู่ครอง การไปใช้บริการรักษาพยาบาล ฯลฯ เครือข่ายนี้จะทำให้การดำรงชีวิตของผู้ย้ายถิ่นในต่างแดนมีความลงตัวมากขึ้นเรื่อยๆ จนเกิดความพยายามหาช่องทางในการตั้งถิ่นฐานเป็นการถาวรในประเทศปลายทางในเวลาต่อมา

- ผลกระทบระบบย่อยวัฒนธรรม ผลกระทบจากการย้ายถิ่นทำให้เกิดสภาพสองประการ ได้แก่ การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมของประเทศปลายทางและการรังเกียจเอกลักษณ์ของผู้ย้ายถิ่น ตัวแปรทั้งสองนี้ดูเหมือนจะขัดแย้งกัน แต่เกิดขึ้นพร้อมๆ กันในความเป็นจริง กล่าวคือ ผู้ย้ายถิ่นจำเป็นจะต้องปรับตัวเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้และสามารถทำงานได้ในประเทศปลายทาง ทักษะที่จำเป็น เช่น การรู้ภาษาเพื่อสื่อสารกันได้ การรู้กฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตน การเดินทางและใช้บริการสาธารณะ ตลอดจนทักษะในการทำงาน ในขณะเดียวกันผู้ย้ายถิ่นก็มีแนวโน้มจะยึดเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนไว้ตามปกติวิสัย ถ้ามีการรวมตัวเป็นชุมชนทางชาติพันธุ์ การอ้างและการแสดงออกของเอกลักษณ์ก็ง่ายและชัดเจนขึ้นกว่าการอยู่ตามลำพัง การแสดงออกทางวัฒนธรรมที่เห็นได้ง่าย คือ ภาษาและอาหาร ผู้ย้ายถิ่นจะพูดภาษาของตนและกินอาหารที่ปรุงแบบของตน การรักษาคุณภาพระหว่างการทำงานและการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมจะคงอยู่ในตัวผู้ย้ายถิ่นจนกว่าจะมีตัวแปรอื่นๆ เข้ามาแทรกแซงหรือเบี่ยงเบนทิศทางให้เปลี่ยนไป

- ผลกระทบระบบย่อยกฎหมาย ซึ่งเป็นตัวแปรที่สำคัญสำหรับผู้ย้ายถิ่น คือ กฎหมายแรงงานของประเทศปลายทาง ข้อกำหนดในกฎหมายดังกล่าวจะระบุสถานภาพของผู้ย้ายถิ่น ตลอดจนสวัสดิการทางสังคมที่พึงได้รับ เช่น การคุ้มครองสิทธิของแรงงานต่างชาติ มาตรฐานการจ้างงาน ฯลฯ ข้อกำหนดดังกล่าวอาจได้รับการเปลี่ยนแปลงตามนโยบายของรัฐที่มีต่อคนต่างชาติ กฎหมายอีกฉบับหนึ่ง คือ กฎหมายสัญชาติ การอนุญาตให้ผู้ย้ายถิ่นได้มีสิทธิโอนสัญชาติเป็นพลเมืองของประเทศนั้นและเงื่อนไขที่ระบุไว้ย่อมมีผลต่อพฤติกรรมของผู้ย้ายถิ่นที่คาดหวังว่าจะตั้งถิ่นฐานถาวร

2.4 แนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์

แนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์เกิดขึ้นภายในวงการสหประชาชาติ โดย UNDP หรือ United Nation Development Programme ได้เริ่มพัฒนาแนวคิดด้านความมั่นคงของมนุษย์ มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของดัชนีในการพิจารณาการพัฒนามนุษย์ เมื่อปี พ.ศ.2537 ต่อมาได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการทางด้านความมั่นคงของมนุษย์ โดยได้รับฉันทานุมัติจากเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ เนื้อหาของ "ความมั่นคงของมนุษย์" มีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ ความปลอดภัยจากความกลัว (Freedom from fear) และความปลอดภัยจากการขาดแคลน (Freedom from want) ซึ่งแต่เดิมนั้นแนวคิดเรื่องความมั่นคงนั้นจะเป็นการมองถึงความมั่นคงปลอดภัยของเขตแดนจากการรุกรานภายนอก หรือเป็นการปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติในนโยบายระหว่างประเทศ ความมั่นคงที่กล่าวมานี้เป็นเรื่องของรัฐบาลมากกว่าที่จะเป็นเรื่องของประชาชน เพราะความสำหรับประชาชนแล้วความมั่นคงจะหมายถึง การที่สามารถดำรงชีวิตและทำมาหากินได้โดยปราศจากความกลัวภัยที่อาจจะคุกคามการอยู่รอด สุขภาพ อนามัย การทำมาหากิน ตลอดจนความสุจริต (Challenges to Human Security in a Borderless World, 2003 : 17)

ความคิดเรื่องความมั่นคงของชีวิตมนุษย์ทั่วโลก เป็นสิ่งที่ท้าทายในโลกปัจจุบัน เป็นแนวทางที่อาจนำมาใช้พิจารณาปัญหาที่ยุ่งเหยิงซับซ้อนได้ ปัญหาเหล่านี้ได้แก่ ความอดอยาก หิวโหย โรคภัยไข้เจ็บ ความไม่รู้หนังสือ ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มศาสนา หรือกลุ่มเชื้อชาติ การก่อการร้าย ภัยสงคราม ความกดดันที่เกิดจากการต้องการทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด การปราบปรามทางการเมือง การละเมิดสิทธิมนุษยชน การกดขี่และการกระทำรุนแรงต่อสตรี การเอาเปรียบและใช้ประโยชน์ทางมิชอบกับเด็ก ยาเสพติด อาชญากรรม การฉ้อราษฎร์บังหลวง การอพยพลี้ภัย การย้ายถิ่นที่อยู่ ตลอดจนปัญหาผู้เข้าเมืองผิดกฎหมาย

UNDP (1994) ได้กำหนดแนวทางความมั่นคงของมนุษย์ออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงด้านอาหาร ความมั่นคงด้านสุขภาพ ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงของบุคคล ความมั่นคงของชุมชน และความมั่นคงทางการเมือง

- ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีจุดเน้นอยู่ที่การมีรายได้ขั้นต่ำอย่างเพียงพอ การไม่ตกงาน การประกอบอาชีพอิสระ และการสร้างเงื่อนไขสภาพการทำงานที่ได้มาตรฐาน
- ความมั่นคงทางด้านอาหาร หมายถึงการมีโอกาสแสวงหา ปลอดภัยจากการอดอยาก และขาดสารอาหาร
- ความมั่นคงด้านสุขภาพ เน้นการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ การลดอัตราการตายแรกเกิดของทารก การปลอดภัยจากโรคเอดส์และโรคที่เกี่ยวข้องกับโรคเอดส์ การป้องกันไม่ให้ผู้ป่วยโรคเอดส์ถูกเลือกปฏิบัติจากสังคม ในส่วนนี้ควรจะได้ครอบคลุมถึงการมีสุขภาพจิตที่ดีอีกด้วย
- ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การมีสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ถูกสุขลักษณะ มีน้ำสะอาดใช้ และมีความพร้อมสำหรับการป้องกัน หรือแก้ไขภัยพิบัติต่างๆ
- ความมั่นคงของบุคคล มีจุดเน้นในด้านการการปลอดภัยความรุนแรงที่เกิดโดยรัฐ หรือที่เกิดโดยบุคคล ความรุนแรงที่เกิดขึ้นโดยรัฐที่ครอบคลุมทั้งรัฐที่บุคคลเป็นสมาชิกและรัฐอื่นๆ เช่น การถูกทรมาน หรือทารุณ ภาวะสงคราม ความรุนแรงจากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ฯลฯ ส่วนความรุนแรงที่เกิดโดยบุคคล ได้แก่ อาชญากรรม ความรุนแรงต่อเด็กและสตรี ตลอดจนฆ่าตัวตาย
- ความมั่นคงของชุมชน รวมถึงการปกป้องผลประโยชน์ของชุมชนและครอบครัว ไม่ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบ เช่น การตกเขียวแรงงานทาส การขลิบอวัยวะเพศหญิงในกลุ่มชาวมุสลิม ในอาฟริกาบางประเทศ การรุกรานจากกลุ่มชาติพันธุ์หรือศาสนาอื่นที่มีความขัดแย้งกัน
- ความมั่นคงทางการเมือง ได้แก่ การเผยแพร่แนวคิดประชาธิปไตยให้เป็นที่ยอมรับ การประมาณการปราบปรามด้วยกองกำลังของรัฐบาล การละเมิดสิทธิมนุษยชน การให้ความสำคัญแก่งบประมาณด้านสวัสดิการสังคมมากกว่างบประมาณด้านการทหาร (สุภางค์ จันทวานิช, 2540)

ต่อมาในปี 2546 คณะกรรมาธิการความมั่นคงของมนุษย์ได้มีการปรับกระบวนทัศน์ของความมั่นคงของมนุษย์ โดยได้มีการผสมผสานแนวทางทั้งเก่าและใหม่ เพื่อที่จะตอบสนอง

ถึงความหวังที่มีต่อความมั่นคงของมนุษย์ จากเดิมที่มีสาระสำคัญว่า ความมั่นคงของมนุษย์ มี 2 องค์ประกอบคือ การปลอดภัยจากความกลัว และความปลอดภัยจากความขาดแคลน คณะกรรมาธิการได้ให้คำจำกัดความของความมั่นคงของมนุษย์ใหม่ โดยมีสาระสำคัญ คือ การป้องกันจากการถูกคุกคาม (Protection) และการให้อำนาจแก่ประชาชน (Empowerment) ซึ่งการป้องกันนั้น จะเป็นแนวทางที่จะยกระดับเสรีภาพของมนุษย์ และทำให้มนุษย์บรรลุในสิ่งที่ต้องการ รวมไปถึงการป้องกันเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ที่หมายถึงการป้องกันจากอันตรายและจากภัยคุกคาม เช่น วิกฤตการเงิน ความขัดแย้งที่รุนแรง การก่อการร้าย ปัญหาโรคเอดส์ / เอชไอวี การขาดแคลนน้ำ และปัญหาจากมลพิษ และการมอบอำนาจแก่ประชาชน ในการที่จะดูแลตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่ความมั่นคงของมนุษย์ ในการที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเองและชุมชน ที่จะนำไปสู่การสร้างหนทางใหม่ๆ ในการทำงานและแก้ปัญหาพื้นฐานได้ดี และยังสามารถทำให้เกิดความมั่นคงไปสู่ผู้อื่นด้วย

ปัญหาความไม่มั่นคงของมนุษย์ในโลกปัจจุบันนั้น มีสาเหตุมาจากการย้ายถิ่น เนื่องจากความต้องการที่จะแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต หนีจากความยากจน และการลี้ภัยจากสงคราม และความขัดแย้ง ซึ่งผู้ย้ายถิ่นต้องเจอกับสภาพการเสี่ยง เช่น การค้ามนุษย์ การลักลอบเข้าเมือง การเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี / เอดส์ ที่เกิดจากการเคลื่อนย้ายของคน และการได้รับความขัดแย้งที่รุนแรงจากสงครามระหว่างรัฐ สงครามภายในประเทศ และการก่อการร้ายข้ามชาติ ที่เป็นเหตุที่ทำให้มีความเสี่ยงต่อการอยู่รอด ปัญหาที่เกิดจากความไม่มั่นคง เช่น ความขัดแย้ง ความยากจน ผู้ลี้ภัย ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ ปัญหาสุขภาพ และการกำจัดความไม่รู้หนังสือ สามารถที่จะแก้ไขได้ด้วยการป้องกันการการคุกคาม และการให้อำนาจแก่ประชาชน (Human Security Now, 2546)

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ได้นำความมั่นคงของมนุษย์ มาปรับใช้เพื่อการพิจารณาในเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ที่มีต่อการย้ายถิ่น โดยจะพิจารณาถึงความมั่นคงของมนุษย์ที่เกิดขึ้นกับแรงงานลาวที่ย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในจังหวัดมุกดาหาร และความมั่นคงของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งสำหรับแรงงานลาวนั้นจะพิจารณาถึงความมั่นคงของมนุษย์ที่เกิดกับตัวแรงงานลาว เมื่อแรงงานลาวเหล่านั้นได้ย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในจังหวัดมุกดาหาร โดยจะพิจารณา 3 ด้าน ได้แก่

- ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยพิจารณาในแง่ของการที่แรงงานลาวได้เข้าทำงาน และมีรายได้ เมื่อย้ายถิ่นเข้ามาในจังหวัดมุกดาหาร
- ความมั่นคงด้านอาหาร โดยพิจารณาในแง่ของการที่แรงงานลาวปลอดจากสภาพ การอดอยาก เมื่อย้ายถิ่นเข้ามาในจังหวัดมุกดาหาร
- ความมั่นคงด้านสุขภาพ โดยพิจารณาในแง่ของการที่แรงงานลาวสามารถเข้าถึง การรักษาพยาบาลได้

สำหรับในจังหวัดมุกดาหารนั้น จะพิจารณาถึงความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งเป็นผลมาจาก การที่มีแรงงานลาวย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในจังหวัดมุกดาหาร โดยจะพิจารณาในด้านความ มั่นคงของบุคคล โดยจะพิจารณาถึงปัญหาด้านอาชญากรรม และยาเสพติดที่เกิดขึ้นในจังหวัด จากแรงงานลาว

2.5 แนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ด้านการย้ายถิ่น

อัตราการย้ายถิ่นระหว่างประเทศที่สูงเกินไปนั้น เป็นภัยที่คุกคามต่อความมั่นคงของ มนุษย์รูปแบบหนึ่ง เนื่องจากต้องเจอกับสภาพปัญหาที่ทำให้เกิดสภาพไม่มั่นคง คือ การถูก ละเลยจากภาครัฐเพราะไม่มีนโยบายและการปฏิบัติที่ชัดเจนรัดกุมเพียงพอในการดูแลและ ค้ำคองผู้ย้ายถิ่น การไม่ได้รับความคุ้มครองในสิทธิที่พึงมีพึงได้ และปัญหาด้านสวัสดิการ คือ การขาดหลักประกันในด้านกฎหมาย การเข้าไม่ถึงสิทธิในการรักษาพยาบาล นอกจากนี้ผู้ย้าย ถิ่นยังต้องประสบกับภาวะการณืเสี่ยงนานาประการ นับตั้งแต่การเริ่มต้นหางาน เมื่อแรงงานเข้า สู่ระบบจัดหางานต้องเผชิญกับการขาดหลักประกันในทุกขั้นตอนของระบบจัดหางาน และเมื่อ เข้าสู่ตลาดแรงงานในประเทศปลายทาง ผู้ย้ายถิ่นต้องเผชิญกับปัญหาการขาดหลักประกันด้าน สิทธิและสวัสดิการ ต้องมีสภาพเป็นแรงงานไร้ฝีมือ ได้รับค่าจ้างต่ำ สภาพความเป็นอยู่อาศัยที่ ไม่ดีพอ ทำให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพตามมา อีกทั้งยังเสี่ยงต่อกระบวนการค้าและล่อลวงมนุษย์ ข้ามชาติ และเมื่อแรงงานกลับสู่ภูมิลำเนาแล้วยังต้องเผชิญกับความไม่มั่นคงในอาชีพและ รายได้ ทำให้แรงงานต้องย้ายถิ่นไปทำงานในต่างประเทศ รายได้ที่ได้จากการไปทำงาน ต่างประเทศต้องหมุนเวียนเข้าสู่ระบบจัดหางาน แทนที่จะเป็นเงินทำทุนสำหรับประกอบอาชีพที่ มั่นคงต่อไป แรงงานย้ายถิ่นที่กลับจากการไปทำงานต่างประเทศ ต้องกลับสู่สภาพความไม่

มั่นคง ไม่ได้รับความคุ้มครองก่อให้เกิดปัญหาการหลอกลวงซ้ำแล้วซ้ำเล่า (Challenges to Human Security in a Borderless World, 2003 : 89)

ในบทความ "สิทธิมนุษยชนและความมั่นคงของมนุษย์" ของเบอร์ทรันด์ จี รามชาร์นัน (Bertrand G. Ramcharan) กล่าวว่า หัวใจของความมั่นคงของมนุษย์ คือ การเคารพในสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้ถูกกลั่นกรองและประมวลขึ้นมาโดยประชาคมระหว่างประเทศไม่ว่าจะเป็นเพื่อประชาชนในประเทศ หรือผู้ที่ไม่มีสัญชาติ ไม่ว่าจะเป็นผู้โยกย้ายถิ่นฐานหรือผู้อพยพ หรือคนพลัดถิ่น ไม่ว่าจะเป็สมาชิกของชนกลุ่มน้อย หรือชุมชนพื้นเมืองเดิม ความมั่นคงเกิดจากความรู้สึกปลอดภัย และได้รับความคุ้มครอง ความมั่นคงนั้นเป็นสภาวะหรือความรู้สึกที่มั่นคง ได้มีการเสนอให้บรรทัดฐานที่ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศเป็นตัวกำหนดความหมายของความมั่นคงของมนุษย์ มีข้อตกลงต่างๆ ได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางการเมืองและสิทธิของประชาชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมต่อผู้หญิง อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมทางเชื้อชาติ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของแรงงานย้ายถิ่นและครอบครัว ข้อตกลงเหล่านี้มุ่งที่จะให้มนุษย์มีความมั่นคงในด้านเสรีภาพ ศักดิ์ศรี ด้วยความเท่าเทียมและได้รับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545 : 59)

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สหประชาชาติ ได้มีการกำหนดมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศ และมีแนวทางการสร้างระบบระหว่างประเทศ เพื่อให้เป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ ความมั่นคงทางสังคมของแรงงาน ซึ่งรวมทั้งแรงงานย้ายถิ่นด้วย ดังนี้

1. ประเทศที่จ้างแรงงานจะต้องให้ความร่วมมือกับประเทศที่ส่งแรงงาน เพื่อจัดระเบียบการย้ายถิ่น เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของประเทศที่จ้าง สร้างมาตรการระดับชาติขึ้นมาเพื่อควบคุมแรงงานย้ายถิ่นนอกระบบ โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นสำคัญ

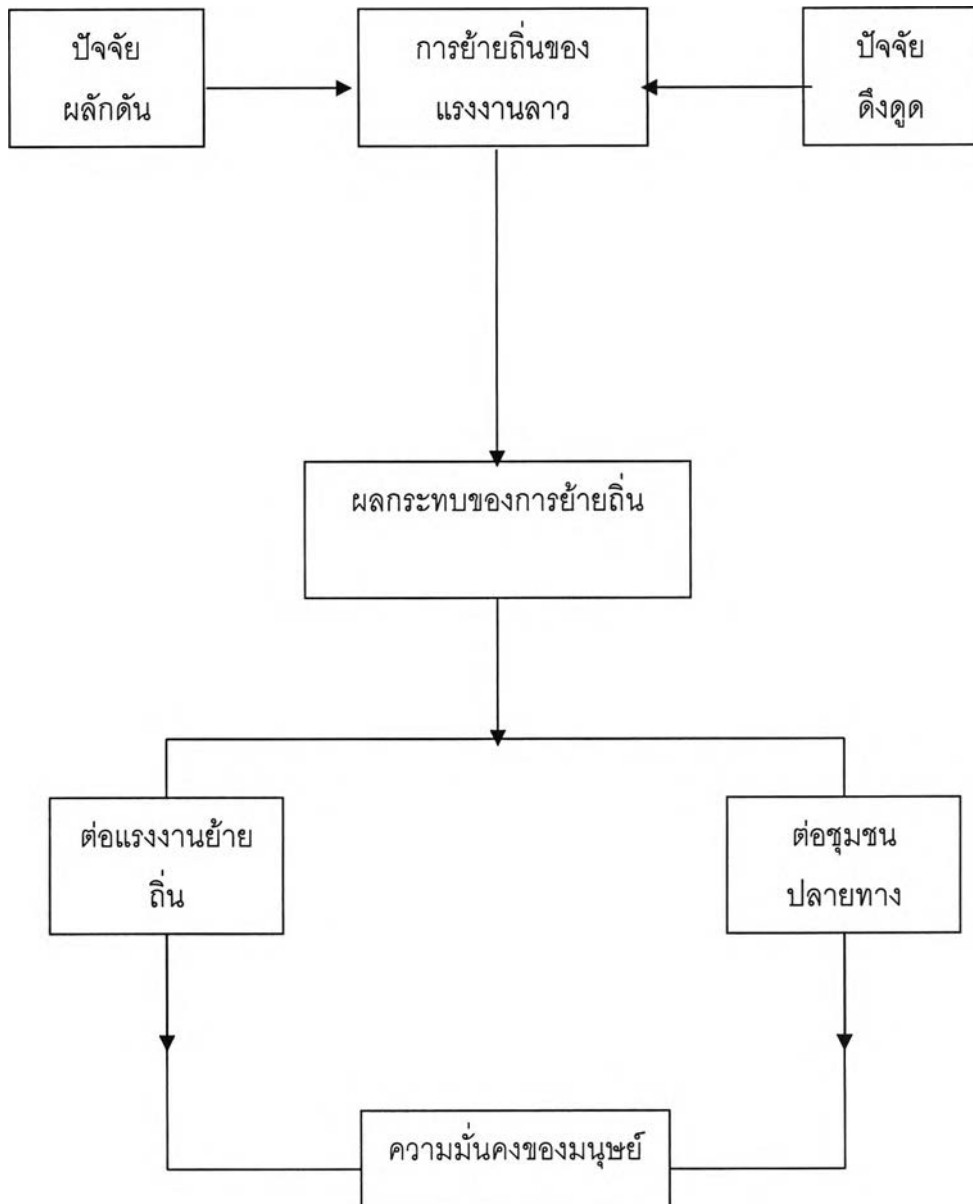
2. การตัดสินใจในการย้ายถิ่น การอนุญาตหรือไม่อนุญาตในการทำงาน จะต้องเป็นการตัดสินใจภายใต้กรอบของเหตุและผล กล่าวคือ จะต้องทราบสภาวะตลาดแรงงาน สภาพการทำงานและการใช้ชีวิตในประเทศที่ไปทำ

3. การคุ้มครองแรงงานย้ายถิ่นให้ปราศจากการเอารัดเอาเปรียบก่อน และต่อไปให้พิจารณาถึงความเท่าเทียมกันในการปฏิบัติและให้โอกาสอย่างเท่าเทียมกัน โดยมีเป้าหมายที่จะต้องยกระดับค่าจ้างที่จ่ายให้แรงงานย้ายถิ่นให้เท่าเทียมกับแรงงานของประเทศนั้นๆ

สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของแรงงานตามมาตรฐานสากล ในปฏิญญาฟิลาเดลเฟีย (Philadelphia Declaration) ประกอบด้วยเจตนารมณ์ ดังต่อไปนี้

1. แรงงานไม่ใช่สินค้า
2. เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และการตั้งสมาคมเป็นสิ่งจำเป็น สำหรับความก้าวหน้าอันยั่งยืน
3. ความยากจน ณ ที่ใดที่หนึ่ง ย่อมเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญรุ่งเรืองในทุกหนทุกแห่ง
4. มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะแสวงหา ทั้งสวัสดิการทางด้านวัตถุ และพัฒนาการด้านจิตใจภายใต้เงื่อนไขของเสรีภาพและความภาคภูมิใจ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และโอกาสอันทัดเทียม โดยมีค่านึงถึงเชื้อชาติ ความเชื่อถือหรือเพศใดๆ ทั้งสิ้น (ทูลีวัตน์ ทองทิพย์ ,2541 : 31-37)

แผนผังแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรในกรอบแนวคิด

แผนผังที่ 2.1 แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรในกรอบแนวคิด

จากแผนผังแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรในกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าการที่จะเกิดเป็นกระบวนการย้ายถิ่นของแรงงานนั้น จะมีสาเหตุมาจากปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูด สำหรับปัจจัยผลักดันในประเทศต้นทางที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่นออก ได้แก่ เศรษฐกิจที่ตกต่ำ อัตราการว่างงาน การขาดสิ่งจูงใจสำหรับความก้าวหน้าในอาชีพ และสภาพทางสังคมและการเมือง สำหรับปัจจัยที่ดึงดูดในประเทศปลายทางที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่นเข้า ได้แก่ สภาพทางเศรษฐกิจที่เจริญเติบโต การขาดแคลนแรงงาน โอกาสความก้าวหน้าในอาชีพ รายได้ที่สูงขึ้น และสภาพทางสังคมและการเมือง ปัจจัยทั้งสองดังกล่าวจึงทำให้เกิดเป็นกระบวนการย้ายถิ่นขึ้น ซึ่งกระบวนการย้ายถิ่นนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 เริ่มการย้ายถิ่น จะเป็นสาเหตุเกี่ยวกับการตัดสินใจย้ายถิ่น ขั้นตอนที่ 2 ระหว่างการย้ายถิ่น จะเป็นกระบวนการเดินทางและการอำนวยความสะดวกในการเดินทาง ขั้นตอนที่ 3 เดินทางถึงประเทศปลายทางและได้พำนักอยู่ในประเทศนั้น จะเป็นผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นเข้าไป ซึ่งในแต่ละขั้นตอนนี้จะสามารถแบ่งออกมาเป็นระบบย่อยได้ 5 ระบบย่อย ดังนี้ คือ ระบบย่อยเศรษฐกิจ ระบบย่อยสังคม ระบบย่อยการเมือง ระบบย่อยวัฒนธรรม และระบบย่อยกฎหมาย

กระบวนการย้ายถิ่นนั้นทำให้เกิดผลกระทบของการย้ายถิ่นตามมา คือ ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อแรงงานย้ายถิ่นเอง และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนปลายทาง ทั้งนี้ผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นนั้น จะใช้แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์มาเป็นหลักในการพิจารณาถึงผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นต่อความมั่นคงของมนุษย์ ทั้งที่เกิดกับแรงงานย้ายถิ่น และกับชุมชนปลายทาง ในส่วนผลกระทบจากการย้ายถิ่นที่มีต่อชุมชนปลายทางนั้น พิจารณาถึงความมั่นคงของมนุษย์ในด้านความมั่นคงของบุคคล ส่วนผลกระทบจากการย้ายถิ่นต่อแรงงานย้ายถิ่นนั้น พิจารณาถึงความมั่นคงของมนุษย์ด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงด้านอาหาร และความมั่นคงด้านสุขภาพ

2.6 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

กุศล สุนทรธาดา และอุมาภรณ์ ภัทรวานิชย์ (2540) ได้ศึกษาถึงผลสืบเนื่องและผลกระทบของการเข้ามาของแรงงานต่างชาติ ในงานวิจัยเรื่อง กระบวนการจ้างแรงงานข้ามชาติที่ลึกลงเข้าเมืองและความคิดเห็นของภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง พบว่า การที่รัฐบาลผ่อนผันให้มีการจ้างแรงงานต่างชาตินั้น ผลดีจะตกแก่นายจ้างหรือผู้ประกอบการ เพราะนายจ้างจะสามารถนำแรงงานต่างชาติมาชดเชยแรงงานที่ขาดแคลน ทำให้ธุรกิจดำเนินต่อไป

และทำให้ทุนแรงงานไม่สูงขึ้น นายจ้างสามารถแข่งขันกับต่างชาติได้ และผลดีอีกประการหนึ่งก็คือ เป็นการช่วยเหลือแรงงานพม่าที่ยากจน ถือเป็นความช่วยเหลือเพื่อนร่วมโลกไปด้วย แต่มีข้อเสียคือ แรงงานต่างชาติที่เข้ามานั้นจะมาแย่งแรงงานคนไทย ทำให้แรงงานไทยถูกกดค่าแรงไปด้วย และก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพเสพติดและการลักขโมย รวมทั้งนำโรคติดต่อ เช่น โรคมาลาเรีย โรคเท้าช้าง มาสู่คนไทย โดยเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดน

สำหรับผลกระทบในวงกว้างนั้น ได้แก่ ผลกระทบที่มีต่อการปรับตัวของโครงสร้างค่าจ้าง กล่าวคือ แรงงานไทยได้รับค่าจ้างต่ำกว่าค่าจ้างขั้นต่ำ ผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจอีกประการหนึ่งก็คือ ปัญหาการใช้แรงงานเด็ก ส่วนผลกระทบทางสังคมก็คือ เกิดปัญหาการลักขโมย ปัญหาคดีความต่างๆ และปัญหาสุขภาพเสพติด ส่วนผลกระทบทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นก็คือ ความรู้สึกเชื้อชาตินิยม และปัญหาบุคคลไร้สัญชาติ และปัญหาด้านสาธารณสุขที่เกิดขึ้นก็คือ ปัญหาโรคติดต่อที่มากับคนต่างชาติ เช่น โรค ชิฟิลิส มาลาเรีย เท้าช้าง และเอชไอวี

พล.ต.ต. ชาญวุฒิ วัชรพุกต์ (2535) ศึกษาถึงสาเหตุและปัญหาของคนต่างด้าวที่หลบหนีเข้าเมือง โดยชี้ให้เห็นว่า การหลบหนีเข้าเมืองเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเมือง สังคม และแรงงาน สาเหตุของการหลบหนีเข้าเมืองไทย ก็เนื่องจากว่าเมืองคักระหว่างประเทศบางองค์กรได้ขอความร่วมมือจากรัฐบาลไทยให้ที่อยู่กับคนต่างด้าว เพื่อให้มาหลบอยู่ในประเทศไทยเป็นการชั่วคราว และคนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองมักมีการหลบหนีเข้ามาเป็นวงจรร โดยการหลบหนีเข้ามาในประเทศไทยจะผ่านตามแนวชายแดนทั้งทางน้ำและผ่านภูเขา ประกอบกับเจ้าหน้าที่ไทยซึ่งมีจำนวนไม่เพียงพอ ก็ทำให้การหลบหนีทำได้ง่ายขึ้น เมื่อมีการจับกุมตัวคนต่างด้าว ก็มีปัญหาในเรื่องที่คุมขังไม่เพียงพอ

เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม (2535) ศึกษาถึง ปัญหาแรงงานต่างชาติกรณีกะเหรี่ยงหลบหนีเข้าเมือง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยศึกษาเกี่ยวกับกะเหรี่ยงชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่า กับการแย่งอาชีพพื้นฐานแรงงานไทย การเปรียบเทียบคุณภาพแรงงานกะเหรี่ยงกับแรงงานไทย และกะเหรี่ยงชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่า ผลกระทบที่มีต่อความมั่นคงของประเทศไทย รวมทั้งศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการประกอบอาชีพ ตลอดจนชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานกะเหรี่ยงชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่า จากการศึกษาผลออกมาเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. แรงงานกะเหรียญชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่า ได้เข้ามาแย่งอาชีพพื้นฐานแรงงานไทย เนื่องจาก พ่อค้า นักธุรกิจ และประชาชนในอำเภอแม่สอด เลือกใช้แรงงานกะเหรียญมากกว่าแรงงานไทย จึงมีผลทำให้แรงงานไทยในอำเภอแม่สอดตกงาน
2. แรงงานกะเหรียญมีคุณภาพแรงงานดีกว่าแรงงานไทย เนื่องจากแรงงานกะเหรียญมีความอดทนทำงานมีระเบียบวินัยกว่าแรงงานไทย รวมทั้งแรงงานกะเหรียญมีความซื่อสัตย์สุจริต ทำให้ได้รับความเชื่อถือไว้วางใจจากนายจ้างมากกว่าแรงงานไทย
3. แรงงานไทยค่อนข้างขาดแคลน เนื่องจากได้รับค่าจ้างแรงงานต่ำและต้องการออกไปทำงานที่อื่นนอกแม่สอด หรือหนีไปประกอบอาชีพอิสระด้านเกษตรกรรมมากกว่า
4. แรงงานกะเหรียญสัญชาติพม่า มีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศไทย โดยทำให้อำเภอแม่สอดสูญเสียเงินออกนอกประเทศ และการเข้ามาของแรงงานกะเหรียญสัญชาติพม่า ด้านบริการทางเพศ ทำให้ภาพพจน์ของประเทศไทยต้องสูญเสียในสายตาของต่างชาติ

สวัสดี วรพงศ์ (2524) ศึกษาปัญหาชายแดนไทยกับพม่า พบว่า ปัญหาการหลบหนีเข้าเมืองโดยไม่ได้รับอนุญาต ของชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่า ในเขตชายแดนไทยในหลายจังหวัด ชายแดนอำเภอแม่สอดก็เป็นหนึ่งในจำนวนนั้นด้วย เนื่องจากไทยกับพม่ามีพรมแดนติดต่อกันอย่างใกล้ชิดทั้งทางบกและทางทะเล จึงทำให้เกิดปัญหาชนกลุ่มน้อยเข้ามาแย่งอาชีพ เพิ่มประชากร และยังก่อให้เกิดปัญหาอีกหลายด้านที่จะมีผลกระทบถึงความมั่นคงและความปลอดภัยของไทยด้วย

จำนง เฉลิมฉัตร (2536) ศึกษาปัญหาการหลบหนีเข้าเมือง สัญชาติพม่ากับความมั่นคงของชาติ โดยศึกษาในพื้นที่จังหวัดระนอง ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้มีผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่าเข้ามาในจังหวัดระนองเป็นจำนวนมากนั้น เกิดจากปัจจัยหลักและปัจจัยดิ่ง ได้แก่

1. สภาพเศรษฐกิจตกต่ำในพม่า
2. ญาติพี่น้องซึ่งเข้ามาอยู่ในจังหวัดระนองชักจูงเข้ามา

3. การเข้าออกแนวชายแดนกระทำได้ง่าย

4. เจ้าหน้าที่ของรัฐควบคุมแนวชายแดนไม่ทั่วถึง

พ.ต.ท. เชิดชาย ม่วงมงคล (2537) ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการลักลอบเข้าเมืองของคนสัญชาติพม่า ในเขตอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการศึกษาพบว่า การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายในเขตดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยผู้ที่ลักลอบเข้าเมืองเหล่านี้ต้องการหางานโดยไม่เกี่ยงอัตราค่าจ้าง จึงเป็นการแย่งงานคนไทย ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลทำให้เกิดการลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายนั้น เกิดขึ้นจากปัจจัยหลักที่สำคัญได้แก่ การเกณฑ์ทหาร การเกณฑ์แรงงานด้วยอำนาจเผด็จการทางทหาร เพื่อทำสงครามปราบปรามกองกำลังของชนกลุ่มน้อยในพม่า ที่ต้องการเรียกร้องการจัดตั้งประเทศเอกราช ในขณะที่ปัญหาความยากจน และการไร้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจของรัฐบาลพม่าเป็นปัจจัยหลักที่มีความสำคัญรองลงมา สำหรับปัจจัยดึงดูด คือ การต้องการแสวงหาชีวิตที่ดีกว่า จึงเกิดความคิดที่จะลักลอบเข้ามาในประเทศไทย

พรพนิกา บุรภาชีพ (2539) กล่าวว่านอกจากปัจจัยหลักต้น และปัจจัยดึงดูดที่เป็นสาเหตุให้มีการจ้างแรงงานต่างชาติแล้ว ยังมีปัจจัยเสริม ที่ช่วยสนับสนุนให้มีการจ้างแรงงานต่างชาติในประเทศไทยอีกด้วย โดยปัจจัยเสริมนั้น ได้แก่

1. ความโอบอ้อมอารีของคนไทย ทำให้คนไทยไม่รู้ลี้ภัยถึงภัยของคนต่างชาติ

2. ลักษณะสีผิว และหน้าตาของแรงงานต่างชาติที่อพยพมาจากบางประเทศ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่า หรือลาว กัมพูชา ไม่ค่อยมีความแตกต่างจากคนไทยมากนัก จึงสะดวกต่อการลักลอบเข้าเมือง และอาศัยอยู่ในประเทศไทย

3. ปัจจัยในเชิงระบบการย้ายถิ่นที่สำคัญ ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน ความสะดวกทางคมนาคม ค่านิยม และเครือข่ายการย้ายถิ่นที่เกิดจากเครือญาติ หรือเพื่อนฝูงที่ย้ายมาก่อน ก็เป็นปัจจัยเสริมที่สำคัญ ที่ทำให้มีการจ้างแรงงานต่างชาติมากขึ้น

มาลีวรรณ เลาะวิติ (2541) ศึกษาถึงผลกระทบของการอนุญาตให้แรงงานต่างชาติ ผิดกฎหมายทำงานต่อกรจ้างแรงงานไทยในจังหวัดลำพูน พบว่าปัจจุบันแรงงานไทยมีอัตราการว่างงานที่สูง แต่แรงงานไทยปฏิเสธการทำงานในอาชีพที่ใช้แรงงานหนัก สกปรก และเสี่ยงอันตราย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการจ้างแรงงานต่างชาติในอาชีพดังกล่าว สำหรับความคิดเห็นในส่วนของสาเหตุและความจำเป็นในการจ้างแรงงานต่างชาติ ลูกจ้าง และประชาชนทั่วไป เห็นว่าการจ้างแรงงานต่างชาติเป็นการแย่งงานคนไทย และไม่เห็นด้วยกับการจ้างแรงงานต่างชาติ ในแง่ของความจำเป็นในการจ้างแรงงานต่างชาติยังขึ้นอยู่กับขนาดและประเภทของกิจการอีกด้วย และแรงงานต่างชาติอาจก่อให้เกิดผลกระทบในเรื่องความมั่นคงแห่งชาติ การสาธารณสุข และปัญหาสังคม สำหรับในจังหวัดลำพูนปัจจุบันไม่มีความจำเป็นต้องจ้างแรงงานต่างชาติ ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการผลักดันแรงงานต่างด้าวของรัฐบาลพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยกับนโยบายดังกล่าว

Christina Wille และคณะ (2544) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการค้าเด็กไปสู่รูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก (Trafficking in Children into Worst Forms of Child Labour) โดยได้แบ่งทีมวิจัยออกเป็น 4 ทีม ได้แก่ ทีมวิจัยชายแดนไทย – พม่า (แม่สายและแม่สอด) ทีมวิจัยด้านชายแดนไทย – ลาว (หนองคายและมุกดาหาร) ได้ทำการสัมภาษณ์เด็กหญิงและเด็กชายที่เคยถูกค้ามนุษย์มาแล้วจำนวน 100 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กส่วนใหญ่ตัดสินใจย้ายออกจากชุมชนของตนเองเพื่อมาทำงานในประเทศไทยด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นหลัก เพราะพวกเขาต้องการหนีความยากจน เพื่อไปแสวงหาโอกาสและการได้งานทำที่ดีกว่าในต่างแดน และพบว่ากลุ่มเด็กชาวลาวเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการถูกค้ามนุษย์ ซึ่งแรงงานเด็กชาวลาวส่วนใหญ่จะข้ามมาจากแขวงสะหวันนะเขต เพื่อที่จะเข้ามาหางานทำในจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งแรงงานเด็กหญิงนั้นมักจะถูกหลอกให้มาทำงานในสถานบริการทางเพศ และแรงงานที่ทำงานประเภทอื่นก็ต้องเจอกับสภาพปัญหา ได้แก่ ทำงานหลายชั่วโมง ทำงานในพื้นที่จำกัด แบกของหนัก และทำงานกับสารเคมีอันตราย นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กส่วนใหญ่จะเข้าสู่กระบวนการค้ามนุษย์หลังจากที่ตัดสินใจเดินทางเข้ามาหางานทำในฝั่งไทยแล้ว มีเพียงส่วนน้อยที่นายหน้าไปนำตัวมาจากหมู่บ้านโดยตรง การเข้ามาของแรงงานเด็กนั้นจะมาด้วยตนเองหรือมาพร้อมกับเพื่อนมากที่สุด นอกจากนั้นก็เข้ามากับนายหน้า และมาพร้อมกับครอบครัว

อภิชาติ ประสพรัตน์ (2544) ศึกษาถึงผลกระทบจากแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายในอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า การใช้แรงงานต่างด้าวก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบหลายด้าน ได้แก่ ผลกระทบด้านความมั่นคง พบว่า แรงงานต่างด้าวชาวพม่าที่เข้ามาขายแรงงานในจังหวัดสมุทรสาคร ส่วนใหญ่ จะต้องคดีเรื่องอาญาที่รุนแรงอุกฉกรรจ์ ในลักษณะฆ่าคนตายโดยเจตนา คดีทำร้ายร่างกาย ชิงทรัพย์ เล่นการพนัน ซึ่งไม่ส่งผลต่อความมั่นคงในไทย ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ พบว่า เกิดการต้อรองระหว่างเจ้าของสถานประกอบการกับแรงงานไทยในเรื่องอัตราค่าจ้าง ผลกระทบทางสังคม พบว่า ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในจังหวัดสมุทรสาครที่เกิดจากการใช้แรงงานผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า พิจารณาจากสถิติความผิดคดีอาญาที่กระทำโดยบุคคลสัญชาติพม่า สามารถแยกเป็นกลุ่มได้ดังนี้

1. ความผิดกลุ่มแรก ได้แก่ คดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ เป็นคดีฆ่าผู้อื่นตายโดยเจตนา
2. ความผิดกลุ่มสอง ได้แก่ คดีประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย เป็นคดีที่มีลักษณะพยายามฆ่าหรือทำร้ายร่างกาย
3. ความผิดกลุ่มสาม ได้แก่ คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน สักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ชิงทรัพย์
4. ความผิดกลุ่มสี่ ได้แก่ คดีโจรกรรมรถยนต์ คดีขโมย
5. ความผิดกลุ่มห้า ได้แก่ คดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย เช่น คดีเกี่ยวกับพ.ร.บ.การพนัน
6. ความผิดกลุ่มหก ได้แก่ คดีความผิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจ เช่น คดีเกี่ยวกับพ.ร.บ.ป่าไม้ ความผิดเกี่ยวกับพ.ร.บ.คนเข้าเมือง ซึ่งเป็นจำนวนคดีที่มากที่สุดในความผิดทุกกลุ่ม

ในด้านสาธารณสุข พบว่า แรงงานพม่าไม่ค่อยรักษาความสะอาด ไม่ถูกสุขลักษณะ รวมทั้งแพร่เชื้อโรค ได้แก่ โรคมาลาเรีย โรคเท้าช้าง และโรคเอดส์

ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย Family Health International และคณะกรรมการควบคุมเอดส์แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (2547) ศึกษาถึงการย้ายถิ่นข้ามพรมแดนไทย - ลาว : การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาแรงงานย้ายถิ่นลาวและความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี (Cross Border Migration between Thailand and Lao PRD : A Qualitative Assessment of Lao Migration and Its Contribution to HIV Vulnerability) โดยกล่าวถึงกระแสการการย้ายถิ่นของแรงงานลาวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย โดยศึกษาแหล่งต้นทางของการเดินทาง ชุมชนระหว่างการเคลื่อนย้ายถิ่น และชุมชนปลายทางของผู้ย้ายถิ่นลาวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย โดยในการจำแนกประเภทของแรงงานนั้นใช้ อาชีพ และคุณลักษณะอื่นๆเป็นเกณฑ์แบ่ง เพื่อศึกษาถึงกระแสการย้ายถิ่นกลับและพำนักอยู่ในลาวของแรงงานลาวย้ายถิ่น และระบุสถานการณ์เสี่ยงของการติดเชื้อเอชไอวีของแรงงานลาวกลุ่มต่างๆ

การวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมถึงจุดข้ามแดนทั้งในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการวิจัยพบว่า แรงงานลาวที่ย้ายถิ่นเข้ามาในประเทศไทย ที่มาจากแขวงสะหวันนะเขตในประเทศลาวนั้น มีจุดหมายปลายทางของการย้ายถิ่นอยู่ที่จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งพบว่า แรงงานลาวที่ย้ายถิ่นเข้ามาในจังหวัดมุกดาหารนั้น มีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี หรือเอดส์ ในอัตราสูงเมื่อมาทำงานในประเทศไทย เนื่องจากในจังหวัดมุกดาหารมีความทันสมัย และมีแหล่งบันเทิง รวมไปถึงกิจกรรมต่างๆที่แรงงานทำซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี สำหรับกลุ่มแรงงานย้ายถิ่นที่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี หรือโรคเอดส์ในจังหวัดมุกดาหารนั้น พบว่ามี 2 กลุ่มอาชีพที่อยู่ในสถานการณ์เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี และโรคเอดส์สูง ได้แก่ กลุ่มหญิงบริการทางเพศและเด็กเสิร์ฟ เนื่องจากต้องมีเพศสัมพันธ์กับคู่นอนมากหน้าหลายตา ซึ่งไม่มีความรู้ในการที่จะป้องกันโรคติดต่อที่เกิดจากเพศสัมพันธ์ และไม่ได้ใช้ถุงยางอนามัย และสำหรับอีกหนึ่งกลุ่ม คือ แรงงานก่อสร้างวัยรุ่น ซึ่งมีความคึกคะนองและชอบเที่ยวใช้บริการทางเพศ โดยขาดการป้องกันตัวเองจากโรคติดต่อที่เกิดจากเพศสัมพันธ์

Chris Lyttleton และ Amaorntip Amarapibal (2545) ศึกษาถึงบ้านพี่เมืองน้องและการเดินทางข้ามไปมาหาสู่กันที่ง่ายที่มีต่อเชื้อเอชไอวี การเคลื่อนย้าย และความต้องการทางเศรษฐกิจของบริเวณชายแดนไทย / ลาว (Sister cities and easy passage : HIV, mobility and economies of desire in a Thai / Lao border zone) ศึกษาถึงการเสี่ยง

ต่อการติดเชื้อเอชไอวี และการเคลื่อนย้ายของประชากร เนื่องจากความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ โดยพื้นที่ที่ทำการศึกษา คือ บริเวณชายแดนระหว่างจังหวัดมุกดาหารและแขวงสะหวันนะเขต ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการเคลื่อนย้ายไปมาหาสู่กันได้ง่าย

ผลการศึกษา พบว่า การที่มีการเคลื่อนย้ายข้ามไปมาหาสู่กันได้ง่าย ระหว่างจังหวัดมุกดาหารและแขวงสะหวันนะเขต และพฤติกรรมต่างๆ ที่มีความเสี่ยงในบริเวณชายแดน ทำให้มีอัตราการเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี และโรคเอดส์สูง ตามพื้นที่บริเวณชายแดนของทั้งสองเมือง เนื่องจากจังหวัดมุกดาหารและแขวงสะหวันนะเขต มีความผูกพันใกล้ชิดกันทั้งทางภาษา และวัฒนธรรม รวมไปถึงประเพณีต่างๆ อีกทั้งการที่ทั้งสองประเทศมีการเปิดพรมแดนซึ่งทำให้เกิดทั้งการค้า และการข้ามไปมาหาสู่ระหว่างกัน การเดินทางข้ามแดนจึงถือเป็นเรื่องปกติสำหรับทั้งสองเมืองนี้ โดยมีแรงงานลาวที่เคลื่อนย้ายเข้ามาในจังหวัดมุกดาหาร เพื่อเข้ามาเป็นแรงงานตามภาคบริการ และภาคเกษตร รวมไปถึงมีแรงงานลาวบางส่วนที่เข้ามาทำงานในลักษณะแอบแฝง (ขายบริการทางเพศ) ในขณะเดียวกันก็มีชายไทยในจังหวัดมุกดาหารข้ามไปยังฝั่งลาวเพื่อที่จะซื้อบริการทางเพศจากฝั่งลาวเช่นเดียวกัน โดยสรุปแล้วการที่ทั้งสองเมืองมีการข้ามไปมาหาสู่ระหว่างกัน เนื่องมาจากความใกล้ชิดกันทางภูมิศาสตร์ ความเจริญทางเศรษฐกิจ และเครือข่ายทางสังคม ที่เป็นตัวกระตุ้นทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของประชาชน และการข้ามไปมาหาสู่ระหว่างกัน จึงทำให้ทั้งสองเมืองเป็นพื้นที่ที่อยู่ในอัตราเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีสูง เนื่องจากอัตราการติดเชื้อเอชไอวีของทั้งสองเมืองมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากที่ผ่านมา